

**Ж.БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ УЛУТТУК
УНИВЕРСИТЕТИ**

**И. РАЗЗАКОВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
ТЕХНИКАЛЫК УНИВЕРСИТЕТИ**

Диссертациялык кеңеш Д 08.23.666

Кол жазма укугунда
УДК: 332.145(575.2)(043.)

ТОКТАЛИЕВА АСЕЛЬ КАРЫБЕКОВНА

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КУРУЛУШУНДАГЫ
КОРПОРАТИВДИК БАШКАРУУНУН АЙМАКТЫК
АСПЕКТИЛЕРИ**

08.00.06 – улуттук жана региондук экономика

Экономика илимдеринин кандидаты окумуштуу
даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияга
Автореферат

Бишкек-2024

И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин «Менеджмент» кафедрасында жүргүзүлдү.

Илимий жетекчи

Шербекова Анарбубу Аманкуловна,
экономика илимдеринин доктору, профессор,
И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик
техникалык университети финансы, анализ жана эсеп
кафедрасынын профессору

Расмий оппоненттер:

Токсобаев Булат Темирбекович,
экономика илимдеринин доктору, профессор,
Илимий изилдөө университетти М.Рыскулбеков
атындагы Кыргыз экономика университети,
үзгүлтүксүз ачык билим берүү институтун директору

Сакибаев Канатбек Шерикбаевич,
экономика илимдеринин кандидаты,
Ош мамлекеттик университетинин менеджмент жана
маркетинг кафедрасынын доценти

Жетектөөчү уюм:

К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик
университетинин экономикалык программалар жана
башкаруу кафедрасын, дареги: Кыргыз Республикасы,
Бишкек ш., ч. Айтматов проспекти, 27.

Экономика илимдеринин доктору (кандидаты) илимий даражасын алуу үчүн диссертацияларды коргоо, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин жана И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин Д 08.23.666 диссертациялык кеңешмесинде, 2024-жылдын 28 июньда 16.00 болот. Дареги: Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары, Фрунзе көчөсү 547.

Диссертацияны коргоонун онлайн трансляциясынын идентификациялык коду: <https://vc.vak.kg/b/082-wra-13n-j9d>.
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин китепканасынан таанышса болот (720033, Бишкек ш., Жибек Жолу пр., 394) жана И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин (720044, Бишкек ш., Манас проспектиси, 66), дагы КРӨ НАК сайтынан (https://vak.kg/d_08_23_666/103355/).

Автореферат жиберилди 2024-жылдын «27»майда

Диссертациялык кеңештин
окумуштуу катчысы,
э.и.д., доцент

Есеналиева Б.Б.

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Изилдөөнүн актуалдуулугу Кыргыз Республикасынын курулуш чөйрөсүндө корпоративдик башкаруунун колдонуудагы моделдери тышкы жана ички чөйрөнүн өзгөрүп жаткан шарттарына тез адаптациялоону талап кылган учурдун чакырыктарына дайыма эле натыйжалуу жооп бербегендиги менен шартталган. Ушуга байланыштуу, курулуш тармагында корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн региондук аспектилерин изилдөө изилдөөнүн артыкчылыктуу багыты болуп калат, ал корпоративдик жана региондук факторлордун өз ара аракеттенүүсүнүн өзгөчөлүгүн аныктоого, ошондой эле Кыргыз Республикасынын курулуш компанияларында корпоративдик башкаруунун механизмдерин өркүндөтүү боюнча сунуштарды иштеп чыгууга мүмкүндүк берет.

Өлкөнүн жана региондордун экономикасын өнүктүрүүнүн социалдык программаларында аныкталган милдеттерден курулуш чөйрөсүндөгү артта калуу инвестициялардын натыйжалуулугун олуттуу төмөндөтөт. Бул көп жагынан тармакта өнүккөн корпоративдик чөйрөнүн жана корпоративдик башкаруунун натыйжалуу системасынын жоктугуна байланыштуу, бул кошумча транзакциялык чыгымдарга жана бардык деңгээлдерде региондук курулуштун жана анын башкаруу структураларынын алсырашына алып келет.

Буга байланыштуу курулуш чөйрөсүндө корпоративдик башкаруу системасын өнүктүрүү жана натыйжалуу колдонуу маанилүү болуп калат.

Диссертациянын темасынын артыкчылыктуу илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), билим берүү жана илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлүп жаткан негизги илимий-изилдөө иштери менен байланышы. Диссертациялык изилдөөнүн темасы төмөнкү мамлекеттик программаларды ишке ашыруу менен байланышкан: «2018-2040 – жылдарга КР өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясы»; «2020-2030-жылдарга КР Курулуш тармагын өнүктүрүү стратегиясы»; «2018-2022-жылдар мезгилине КР аймактык саясатынын концепциясы», ошондой эле И.Раззаков ат.КМТУнун изилдөө темасынын илимий багыты, «КР рыноктук мамилелер шартында уюмдарды башкаруу проблемалары».

Максаты жана изилдөө максаттары. Диссертациялык иштин максаты-Кыргыз Республикасынын курулушунда корпоративдик башкарууну аймактык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен өнүктүрүү боюнча илимий теориялык жоболорду жана практикалык сунуштарды иштеп чыгуу жана негиздөө.

Изилдөөнүн максатына жетүү үчүн төмөнкү милдеттер аныкталды:

1. изилдөө жана курулуш өнүктүрүү боюнча юридикалык башкаруунун теориялык жана уюштуруучулук-укуктук негиздерин жана анын ролун жалпылайт жана изилдөө түшүнүктүк аппаратты тактоо.

2. айрым чет өлкөлөрдүн мисалында курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн дүйнөлүк тажрыйбасын иликтөө;

3. КРда региондук курулушту жана анын финансылык-инвестициялык индикаторлорун өнүктүрүү деңгээлин талдоо жана баалоо;

4. аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалына жана натыйжалуулугуна баа берүү;

5. 2030-жылга чейинки мезгилге региондук курулушту өнүктүрүүнүн моделин жана болжолун иштеп чыгуу;

6. Кыргыз Республикасынын курулушунда санариптик корпоративдик башкарууну өнүктүрүү багыттарын негиздөө.

Изилдөөлөрдүн натыйжаларынын илимий жаңылыгы төмөнкүдөй:

1. системалаштырылган жана курулуштагы корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн теориялык жана уюштуруу - укуктук негиздери жалпыланган, анын негизинде «корпоративдик башкаруу» жана «курулуштагы корпоративдик башкаруу» түшүнүктөрү такталган;

2. чет өлкөлөрдөгү корпоративдик башкаруунун моделдерине салыштырмалуу талдоо жүргүзүлүп, заманбап экономиканын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен КР курулушунда алардын тажрыйбасын адаптациялоо максатында алардын артыкчылыктары аныкталды;

3. финансылык-инвестициялык индикаторлорунун абалын эске алуу менен региондук курулуштун өнүгүү деңгээлине баа берилди жана аны өнүктүрүүнүн мыйзам ченемдүүлүктөрү жана факторлору аныкталды;

4. аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалына жана натыйжалуулугуна баа берилди;

5. 2030-жылга чейинки мезгилде КР аймактык курулушун өнүктүрүүнүн модели жана автордук божомолу иштелип чыкты;

6. КР аймактык курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүү багыттары негизделген.

Диссертациялык иштин алынган натыйжаларынын практикалык маанилүүлүгү куруу жана юридикалык башкаруу системасын түзүү боюнча мамлекеттик жана аймактык органдардын иш жүзүндө изилдөө жоболорун жана жыйынтыктарын колдонуу мүмкүнчүлүгү болуп саналат. Негизги тыянактар, сунуштар жана илимий-практикалык сунуштар кр жана региондорду өнүктүрүү жана региондук курулуш боюнча стратегияны жана программаларды иштеп чыгууда жана ишке ашырууда, ошондой эле КР ЖОЖдорунун окуу процессинде төмөнкү дисциплиналар боюнча бакалаврларды жана магистрлерди даярдоодо колдонулушу мүмкүн: «Корпоративдик башкаруу», «Курулуштагы каржы», «Инвестициялык менеджмент», «Корпоративдик финансы» ж. б.

Алынган диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыктарынын экономикалык мааниси, аларды Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигинде, Кыргыз Республикасынын министрлер кабинетине караштуу Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттигинде, ошондой эле акционердик курулуш коомдорунда колдонулушу мүмкүн. Корпоративдик башкарууну

өнүктүрүүнүн концептуалдык негиздерин эске алуу менен региондук курулуштун саясатын жана божомолун иштеп чыгууда.

Диссертациянын коргоого коюлучу негизги жоболору:

1. «корпоративдик башкаруу» жана «курулушта корпоративдик башкаруу» түшүнүктөрүн тактоо менен курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн теориялык жана уюштуруу-укуктук аспектилери;
2. айрым чет өлкөлөрдө корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн салыштырма анализинин жыйынтыктары;
3. региондук курулуштун финансылык-инвестициялык индикаторлорунун абалын эске алуу менен анын өнүгүү деңгээлин баалоонун натыйжалары;
4. анын проблемаларын аныктоо менен аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалын жана натыйжалуулугун талдоонун натыйжалары;
5. региондук курулуштун көрсөткүчтөрүн көп факторлуу корреляциялык жана регрессиялык талдоо жана анын автордук 2030-жылга чейинки өнүгүү болжолу;
6. заманбап стандарттарды жана процесстерди эске алуу менен анын деңгээлин жогорулатуу үчүн Кыргыз Республикасынын аймактык курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн концептуалдык багыттары иштелип чыкты.

Изденүүчүнүн жеке салымы. Автор тарабынан изилдөө предметине концептуалдык мамилелер иштелип чыккан, курулуштагы региондук дүн продуктулардын (РДП) көлөмдөрүнүн маанилүү экономикалык көрсөткүчтөргө көз карандылыгына корреляциялык-Регрессиялык талдоо берилген, сунушталган автордук индикаторлордун ж. б. негизинде региондук курулушту өнүктүрүүнүн болжолу берилген жана региондук курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн багыттары негизделген

Изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо. Диссертациялык изилдөөнүн негизги жыйынтыктары жана жыйынтыктары улуттук жана эл аралык илимий-практикалык конференцияларда талкууланды: «Курулуштагы заманбап тренддер: көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору», (Бишкек ш., 2023ж.); «Тоолуу аймактарды жана экосистемаларды туруктуу өнүктүрүүдө илимдин жана инновациялык технологиялардын ролу» (Бишкек ш., 2022ж.); «Экономика жана мамлекеттүүлүк» (Бишкек ш., 2003ж.); «Кыргыз Республикасынын корду ишке ашыруу көйгөйлөрү» (Бишкек ш., 2002ж.); «Өткөөл мезгилдеги экономика жана менеджмент көйгөйлөрү» (Бишкек ш., 2002ж.).

Диссертациянын жыйынтыктарын басылмаларда чагылдыруунун толуктугу. Диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыктары 14 илимий макалаларда жарыяланган, анын ичинде чет элдик басылмаларда 3 макала, КР РИНЦ басылмаларында 5 макала жана диссертациянын негизги мазмунун чагылдырган КР басылмаларында 6 макала жарык көргөн.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Изилдөөнүн максатына жана милдеттерине ылайык аныкталган, ал кириш сөздөн, үч бөлүмдөн,

корутундудан, практикалык сунуштардан, адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Иштин жалпы көлөмү таблицаларды жана сүрөттөрдү кошкондо компьютердик тексттин 199 барагын түзөт.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүү диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу негизделген, анын изилденишинин даражасы жана теманын мамлекеттик илимий программалар менен байланышы ачылган, изилдөөнүн максаттары жана милдеттери аныкталган, илимий жаңылыгы, иштин практикалык жана экономикалык мааниси ачылган, коргоого коюлган негизги жоболор келтирилген, диссертанттын жеке салымы жана изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо даражасы аныкталган.

Биринчи бөлүмүндө **«Корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн теориялык жана уюштуруу-укуктук негиздери жана анын курулуштагы ролу»** корпоративдик башкаруунун теориялык аспектиери жана анын курулушту өнүктүрүүдөгү ролу, курулушта корпоративдик башкаруу тутумун өнүктүрүүгө болгон мамилелер, курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн дүйнөлүк практикасы изилденген.

Ишканалардын ийгиликтүү иштешинде жана өнүгүшүндө эффективдүү факторлордун бири корпоративдик башкаруу болуп саналат, ал кызыкдар тараптардын жана бардык кызыкдар тараптардын талаптарын күчөтүү менен шартталган.

Эл аралык финансы корпорациясы (IFC) жана анын «Борбордук Азиядагы корпоративдик башкаруу» долбоору бүткүл дүйнө боюнча өнөктөш компанияларда корпоративдик башкаруунун мыкты стандарттарын практикалык ишке киргизүүгө максималдуу кызыкдар уюм катары корпоративдик башкарууну төмөнкүдөй түрдө аныктайт: «корпоративдик башкаруу – бул компаниянын башкаруу органдарынын, акционерлердин жана кызыкдар жактардын ортосундагы өз ара аракеттенүү тутуму, ал алардын кызыкчылыктарынын тең салмактуулугун чагылдырат жана учурдагы мыйзамдарга ылайык жана эл аралык стандарттарды эске алуу менен компаниянын ишинен максималдуу киреше алууга багытталган». [<https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/mgrt-pub/>]

Россиялык окумуштуулар И.В. Мишуровдун жана Е. А. Панфиловдун пикири боюнча, «корпоративдик башкаруу — бул улуттук жана эл аралык корпоративдик мыйзамдардын алкагында коомдук кызыкчылыктарды эске алуу менен узак мөөнөттүү стратегиянын негизинде компанияны натыйжалуу башкаруу максатында акционерлердин, топ-менеджерлердин, директорлор кеңешинин жана башка кызыкдар тараптардын (стейкхолдерлердин) ортосундагы уюштуруу-башкаруу өз ара аракеттенүү тутуму» [Мишурова И.В., Панфилова Е. А. Корпоративдик башкаруу. Окуу куралы. - М. Дашков жана К. А. Академборбор, 2012. - 825 б.].

Изилдөөлөргө ылайык, э.и.д. М. Ж. Тургунбаевдин айтымында, корпоративдик башкаруу – бул корпоративдик мамилелердин бардык катышуучуларынын ортосунда укуктарды жана милдеттерди бөлүштүрүүнүн

оптимальдуу балансын камсыз кылуу үчүн колдонулуучу механизмдердин жыйындысы, ал өз кезегинде компанияны натыйжалуу башкарууну камсыз кылууга, корпоративдик мамилелердин бардык тараптарынын кызыкчылыктарын максималдуу канааттандырууга жана укуктарын коргоого тийиш [Ааламдашуу шарттарында Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруунун натыйжалуу системасын түзүү жана өнүктүрүү: теория жана практика маселелери. Бишкек шаары, 2019ж. 19.б]

Корпоративдик башкаруунун ролу жөнүндө окумуштуулардын жана адистердин позицияларын жалпылоонун негизинде «корпоративдик башкаруу» жана «курулуштагы корпоративдик башкаруу» түшүнүктөрүнө төмөнкүдөй автордук чечмелөө сунушталат.

Корпоративдик башкаруу-бул бардык кызыкдар тараптардын, анын ичинде акционерлердин, жетекчиликтин, кызматкерлердин, кардарлардын жана жалпы коомдун кызыкчылыктарынын айкалышын камсыз кылуу үчүн компанияларды башкаруучу жана көзөмөлдөөчү мамилелердин, механизмдердин жана процесстердин тутуму.

Курулуштагы корпоративдик башкаруу-бул курулуш тармагынын өзгөчөлүктөрүн, анын тобокелдиктерин эске алуу менен курулуш компанияларынын ишин натыйжалуу башкарууга багытталган уюштуруу, укуктук, финансылык жана башкаруучулук мамилелердин тутуму, ал өзүнө стратегияларды жана пландарды, процесстерди оптималдаштыруу боюнча иш-аракеттерди, ресурстарды жана иштин сапатын контролдоону камтыйт, мыйзамдарды жана ченемдик талаптарды сактоонун негизинде.

«Кыргыз Республикасынын региондук курулушунда корпоративдик башкаруунун абалын диагностикалоо» экинчи бөлүмүндө региондук курулушту, финансылык жана инвестициялык индикаторлорду өнүктүрүү деңгээлин талдоо жана баалоо жүргүзүлгөн жана региондук курулуштагы корпоративдик башкарууга экономикалык баа берилген.

Диссертациялык изилдөөнүн объектиси болуп курулуш чөйрөсүнүн экономикалык субъекттеринин жыйындысы катары аймактык курулуш.

Изилдөөнүн предмети анын ишинин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, аймактык курулушунда юридикалык башкаруу системасын түзүү жана өнүктүрүү менен байланышкан уюштуруу жана экономикалык мамилелердин жыйындысы болуп саналат.

Изилдөө методдору жана материалдары. Макалада изилдөөнүн жалпы илимий, статистикалык методдору колдонулган: абстракттуу-логикалык, топтоштуруу, салыштырма ыкма, структуралык-функционалдык, графикалык, көп факторлуу корреляциялык-регрессиялык талдоо, болжолдоо, чечмелөө жана башкалар.

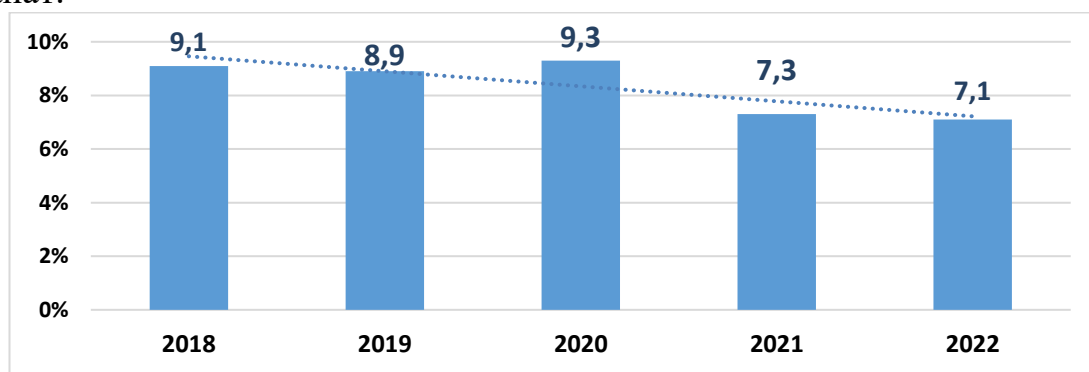
Изилдөөнүн материалдары катары улуттук жана чет өлкөлүк авторлордун атайын экономикалык адабияты, мыйзамдык, нормативдик жана методикалык материалдар, КР УСК расмий маалыматтары, КР жана анын региондорунун курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө тиешеси бар уюмдардын электрондук ресурстары жана маалымат базасы

болду.

Региондордун өнүгүшүн мүнөздөөчү эң маанилүү көрсөткүч болуп РДП саналат. РДП көрсөткүчү региондордогу өндүрүштүн натыйжаларын мүнөздөө үчүн, экономикалык өнүгүүнүн деңгээлин, экономикалык өсүштүн темптерин жана эмгек өндүрүмдүүлүгүн талдоо үчүн колдонулат.

Курулуш өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүндө маанилүү роль ойной тургандыгын баса белгилөө керек. Экономикалык өсүштүн темпине курулуш секторунун таасири РДПнын жалпы көлөмүндөгү курулуштун үлүшү менен аныкталат.

Региондук экономикада курулуштун натыйжалуулугун мүнөздөөчү жалпылоочу көрсөткүч болуп РДП дагы курулуштун үлүшү эсептелет, ал методикалык түрдө курулуштун көлөмүнүн РДПга болгон катышы катары бааланат.

Сүрөт 1. 2018-2022-жж. КР РДП түзүмүндөгү курулуштун үлүшүнүн динамикасы (%)

Булак: автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Көрсөткүчтөр боюнча РДПнын түзүмүндөгү курулуштун үлүшү изилдөөдө эки мезгилди эске алуу зарыл, пандемияга чейин COVID-19 (2018-2020) 2% га өсүштү, пандемиядан кийин аны 2,2% га төмөндөтүүнү (1-сүрөт). Бул, мисалы, себептер менен түшүндүрүлөт: региондордо салымдардын ишинин начарлашы, ошондой эле курулуш рыногунун субъекттеринин экономикалык иш-аракет, жана башкалар.

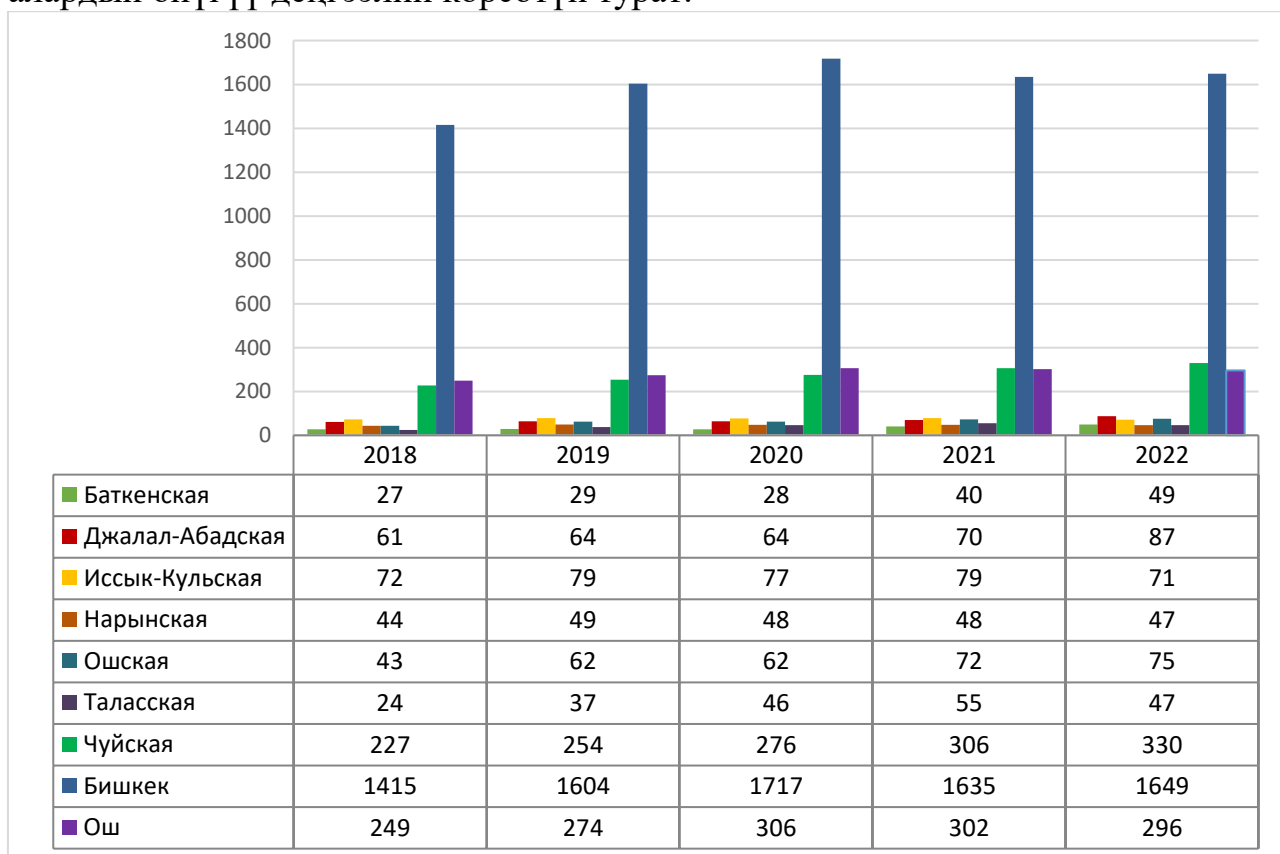
Изилденген мезгилде КР боюнча курулуш боюнча РДПНЫН өсүшү 40,4% ды түздү жана 2022 - жылы-72144,3 млн сомду түздү. Ошол эле учурда региондор боюнча төмөнкү тенденциялар аныкталган: облустар боюнча эң чоң өсүш Баткен облусунда - 325,8%, Ош шаарында - 158,6%, Ош шаарында – 66,3%, Бишкек шаарында -51,3%, Нарын шаарында – 23,9%, Ысык-Көл облусунда – 17,9%, Чүй облусунда – 11,7%. Талас (11,2%) жана Жалал-Абад (4,6%) сыяктуу облустарда курулуш боюнча РДПНЫН төмөндөшү. Изилдөөнүн жыйынтыгы боюнча Баткен облусундагы курулуш боюнча РДПНЫН жогорку өсүшү 2021 – жылдын апрель окуяларынан кийин бузулган имараттарды, социалдык инфраструктураны жана башка объекттерди калыбына келтирүү боюнча оңдоо-курулуш иштеринин комплексин өткөрүү менен түшүндүрүлөт.

1-Таблица-КР аймактарында курулуш боюнча РДПнын динамикасы,
млн сом

	2018	2019	2020	2021	2022	Өсүү темпи 2022 2018- жылга карата % менен.
Кыргыз Республикасы	51386,5	58098,1	59848,9	57377,6	72144,3	140,4
<i>анын ичинде облустар:</i>						
Баткен облусу	862,9	1088,5	460,1	1404,4	3674,2	425,8
Жалал-Абад облусу	8139,4	8616,8	4753,9	7400,0	7765,9	-4,6
Ысык-Көл облусу	5428,8	6108,9	6434,5	6614,8	6399,7	117,9
Нарын облусу	1731,4	1905,3	1639,4	666,8	2145,9	123,9
Ош облусу	2428,4	2618,2	2308,5	1210,5	4037,8	166,3
Талас облусу	711,3	1237,9	668,1	867,1	631,7	-11,2
Чуй облусу	8260,6	9245,3	6683,0	9561,1	9229,0	111,7
<i>шаарлар</i>						
Бишкек	21752,7	24327,1	33954,8	26130,8	32904,3	151,3
Ош	2071,0	2950,1	2946,6	3522,1	5355,8	258,6

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Аймактар боюнча курулуш компанияларынын санынын динамикасы
алардын өнүгүү деңгээлин көрсөтүп турат.

2-сүрөт-2018-2022-жылдардагы Кыргыз Республикасындагы иштеп
жаткан курулуш уюмдарынын динамикасы (саны)

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Изилдөө мезгилинде КРнын курулушундагы иштеп жаткан уюмдардын
саны 489га өсүп, 2651ди түздү. Иликтөөдө 2018-2020-жылдары 462ге өсүш

байкалганы, ал эми 2021-жылы 17 уюм рыноктон чыгып кеткени, бирок 2022-жылы дагы эле 44 уюм рынокко кошумча киргени аныкталган. Региондор боюнча курулуш уюмдарынын (КО) эң көп концентрациясы жана кыйла өсүшү Бишкек шаары – 234 жана Чүй облусу – 103 боюнча байкалууда. Башка облустар боюнча да курулуш уюмдарынын санынын өсүшү байкалууда, анын ичинде Ош шаары боюнча - 47, облустар боюнча: Ош– 31, Жалал-Абад облусу боюнча – 26, Талас облусу боюнча – 23, Баткен облусу боюнча – 22, Нарын облусу боюнча – 3. Ысык-Көл облусунда 1 курулуш уюму кыскарып, 71 курулуш уюму түзүлдү (2-сүрөт).

Талдоо көрсөткөндөй, 2022-жылы КРдин курулушунда жумушчулардын саны 17968 адамга көбөйүп, 94741 адамды түзгөн.

Чүй облусунда 3647 адамга олуттуу өсүш байкалган. 2020-жылы 11248 адамга азаюу 2019-жылга салыштырмалуу байкалган. Региондор боюнча сандын динамикасы боюнча эки ача жагдай байкалууда, анткени Нарын жана Баткен облустарында курулуштагы кызматкерлердин санынын төмөндөшү байкалууда (2-таблица).

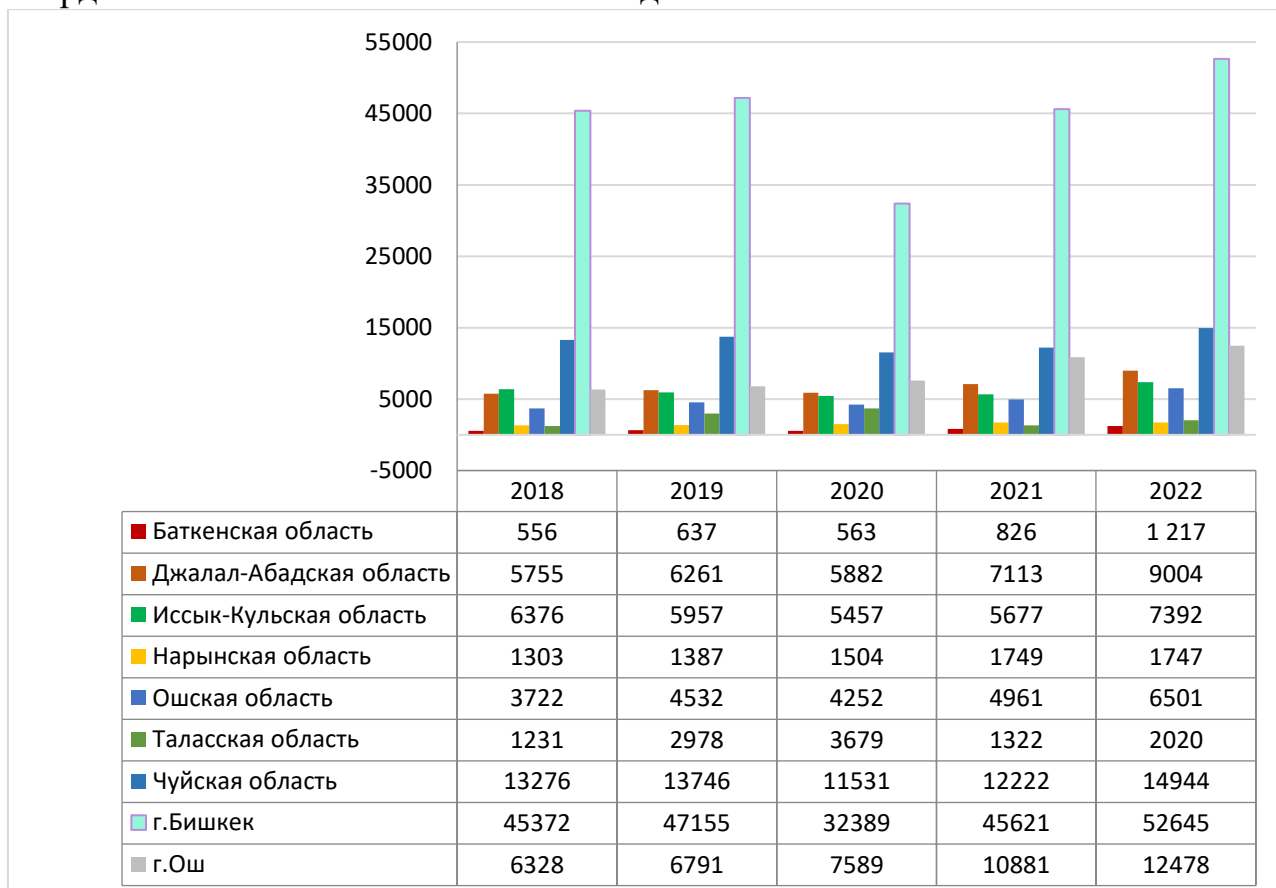
2-таблица-КРнын аймактык курулушундагы кызматкерлердин саны, 2018-2022 (адам)

	2018	2019	2020	2021	2022	2022ж. карата 2018-ж. Адам
Кыргыз Республикасы	76 773	90037	78789	89610	94741	17968
анын ичинде облустар:						
Баткен облусу	1 207	1 215	1 183	1 248	1 181	-26
Жалал-Абад	7 172	8 702	7 954	9 533	9 593	2421
Ысык-Көл	7 395	7 966	6 960	7 400	7 831	436
Нарын	3 157	3 418	2 731	2 662	2 941	-216
Ош	6 287	6 052	5 823	6 391	7 166	879
Талас	2 099	2 639	2 147	2 480	2 101	2
Чүй	12 495	16 736	13 004	14 800	16 142	3647
шаарлар						
Бишкек	32 112	37 697	33 947	39 416	41 382	9270
Ош	4 849	5 612	5 040	5 680	6 404	1555

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Белгилей кетсек, КР региондук курулушту өнүктүрүүнүн түзүлгөн он тенденцияларына баарынан мурда рыноктук факторлор таасир эткен: курулуш уюмдарын мамлекеттен ажыратуу жана ошол негизде ишкердикти өнүктүрүү, ошондой эле иштеп жаткан ресурстук базанын болушу, коммерциялык багыттагы курулуш объектилерине суроо-талаптын калыптанышы жана көбөйүшү, ал эми терс тенденциялар курулуш рыногундагы субъекттердин экономикалык ишмердүүлүгүнө ченемдик-укуктук талаптардын жана рыноктун экономикалык талаптарынын күчөшү менен байланышкан, атап айтканда, атаандаштыкка жөндөмдүүлүк жана инвестициялык активдүүлүк, бул алардын экономикалык активдүүлүгүнүн төмөндөшүнө, демек, алардын санынын азайышына алып келет. Айрым региондордогу экономикалык субъекттердин санынын мындай абалы

алардын санынын азайышына алып келди.

Сүрөт 3. 2018-2022-жылдарда Кыргыз Республикасынын аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан аткарылган подряддык иштердин көлөмүнүн динамикасы (млн сом)

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

КР аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан аткарылган подряддык иштердин көлөмүнүн динамикасын изилдөө 2020-жылы COVID - 19 пандемиясына байланыштуу өсүү тенденциясын көрсөтүүдө. 2022-жылы Кыргыз Республикасында подряддык иштердин көлөмү 107 948,1 млн сомду түздү, бул 28,6% га 2018-жылга салыштырмалуу.. Региондор боюнча жогоруда көрсөтүлгөн себептер боюнча эң чоң өсүш Баткен облусунда байкалууда, 2022-жылы 1217 млн сомду же 118,8% ды түздү. Эң аз өсүш Чүй облусунда белгиленген, анализделген мезгилде өсүш болгону 12,6% га.

Бүтпөгөн курулуштун көлөмү региондук курулуштун өнүгүү деңгээлин мүнөздөөчү спецификалык көрсөткүч болуп саналат.

3-таблицадан талданган мезгилде бүткөрүлбөгөн курулуштун көлөмү жалпысынан 2022-жылы 229186,1 млн сомду түздү, бул 2018-жылга салыштырмалуу 29,8%-га көп. Мамкурулуштун маалыматы боюнча 2022-жылы курулуп бүтө элек 490 объект катталган. Аймактар боюнча Жалал-Абад облусунда бүтпөгөн курулуштун олуттуу өсүшү белгиленген, 2022-жылы 80 274,8 млн сомду түздү, бул 86,4% га же 37 202 млн сомго көп, 2018-жылга салыштырмалуу. Бүткөрүлбөгөн курулуштун төмөндөшү Чүй, Нарын, Баткен жана Бишкек ш.сыяктуу облустарда байкалат.

3-Таблица-КР аймактары боюнча бүтпөгөн курулуштун динамикасы, 2018-2022-жж., млн сом.

	2018	2019	2020	2021	2022	2022 ж. карата 2018 ж..
Кыргыз Республикасы	176538,0	206438,3	195017,6	197764,2	229186,1	129,8
<i>анын ичинде облустар:</i>						
Баткен	5 070,2	5 806,5	6 644,9	6 003,0	4 491,7	-11,4
Жалал-Абад	43 072,4	65 963,6	61 145,8	72 696,8	80 274,8	186,4
Ысык-Көл	11 724,3	19 801,8	8 379,4	9 948,0	15 338,7	130,8
Нарын	13 254,9	7 650,0	8 587,3	10 178,7	12 509,3	-5,6
Ош	6 493,6	3 796,3	3 937,7	4 006,9	8 270,6	127,4
Талас	4 436,0	9 497,3	11 707,3	8 033,5	11 310,2	255,0
Чүй	17 865,5	18 754,9	13 193,1	13 994,0	15 722,7	-12,0
<i>шаарлар:</i>						
Бишкек	68 766,8	69 415,3	73 378,9	63 564,7	65 779,4	-4,3
Ош	5 854,3	5 752,6	8 043,2	9 338,6	15 488,7	264,6

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Бүткөрүлбөгөн курулуштун негизсиз өсүшүнө байланыштуу негизги көйгөйлөр: курулуштагы мыйзамдык базанын жеткиликсиздигинен; объекттерди тармактарга кошууга уруксат берүүчү документтерди алуунун узак мөөнөттөрүнөн; Бишкек шаарындагы объекттерди, үйлөрдү ишке киргизүү боюнча куруучулардын милдеттенмелеринин аткарылышына контролдун жетишсиздиги, башкаруунун квалификациясынын деңгээлинин төмөндүгү жана башкалар.

Бул көйгөйдү чечүү азыркы кырдаал көрсөтүп тургандай комплекстүү мамилени талап кылат жана өлкөдө бардык кызыкдар тараптардын, анын ичинде мамлекеттик органдардын, курулуш компанияларынын жана бүтүндөй коомдун кызматташтыгын талап кылат.

Каржылык абалы жана курулуш туруктуулугу деңгээлин баалоо үчүн катышы жана талдоо салыштыруу ыкмасын колдонуу менен, анын каржылык көрсөткүчтөр изилденген.

Талдоо көрсөткөндөй, түшкөн акчанын динамикасы оң, ал 2018-жылга салыштырмалуу 40% га жакын өсүшкө ээ, ал эми 2022-жылы 58445,3 млн сомду түзгөн., өзгөчө белгилей кетүү керек, анын акыркы жылдардагы өсүшү. 2021-жылы курулуш компанияларынын айрым жанданганына карабастан, баланстык кирешенин көрсөткүчү төмөндөө тенденциясына ээ болду. Сатуунун кирешелүүлүгү да Туруксуз динамикага ээ жана 3,0% га төмөндөгөн (4-таблица). 2020-жылы кирешенин, баланстык пайданын, рентабелдүүлүктүн төмөндөшү COVID-19 пандемиясынан улам ишканалардын чыгымдарынын өсүшү менен түшүндүрүлөт, мында көпчүлүк объекттер боюнча курулуш басаңдады. Жалпысынан КР курулушундагы финансылык индикаторлорду талдоо акыркы көрсөткүчтөрдүн кыйла канааттандыраарлык эмес абалын көрсөтүп турат, бул курулуштагы натыйжасыз башкаруунун сигналы болууга тийиш. Муну финансылык көрсөткүчтөрдүн төмөнкү тобу дагы көрсөтүп турат.

4-Таблица-КР курулуш тармагындагы ишканалардын ишмердигинин финансылык индикаторлорунун динамикасы, 2018-2022-жж.

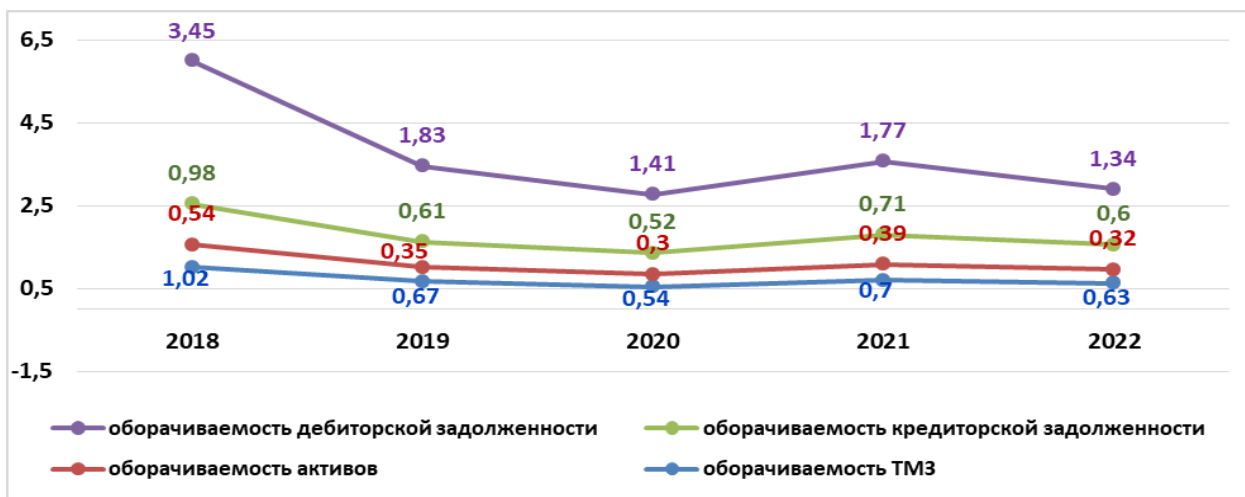
Көрсөткүчтөр	2018	2019	2020	2021	2022	2022ж өсүү темпи % 2018ж карата
Товарларды, продукцияларды (жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү) сатуудан түшкөн каражат млн сом.	41961,6	40117,8	37917,2	55022,9	58445,3	139,3
Баланстык пайда (чыгым), млн сом.	1295,5	1073,0	546,0	2636,7	61,2	-95,3
Сатуу рентабелдүүлүгү, %	3,1	2,7	1,4	4,8	0,1	-3,0
Бүтпөгөн өндүрүш млн сом	176538,0	206438,3	195017,6	197764,2	229186,1	129,8
Дебитордук карыз млн сом	13257,2	23973,0	25951,2	31041,3	44909,8	338,8
Кредитордук карыз млн сом	44341,3	66487,3	68604,9	77816,0	99771,8	225,0

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

КР курулуш компанияларынын ишкердик активдүүлүгүнүн индикаторлорунун динамикасын талдоо жана баалоо, бул төмөнкү тенденцияларды аныктоого мүмкүндүк берди.

КРда курулуштун ишкердик активдүүлүгүнүн индикаторлорунун динамикасын изилдөө төмөнкү тенденцияларды аныктоого мүмкүндүк берди: биринчиден, курулушта активдердин жүгүртүлүшүнүн басаңдашы байкалууда, ал 2018 – жылы – 0,54 жүгүртүүнү түзгөн, ал эми 2022-жылы- 0,32 жүгүртүүнү түзгөн. Ошол эле учурда, дебитордук жана кредитордук карыздардын жүгүртүлүшү бирдей тенденцияга ээ. Ошону менен бирге 2022-жылы товардык-материалдык запастардын жүгүртүлүшү 0,29 жүгүртүүгө азайган. 2022-жылы курулуштагы компаниялардын кредитордук карызы 99771,8 млн сомду түздү жана 2018-жылга салыштырмалуу. 125% га көбөйгөн. Банктардын кредиттери жана зайымдар боюнча суммардык карыз 29388,7 млн сомду түздү, бул 352,9 млн.сомго аз 2021-жылга салыштырмалуу жана 1,7 эсеге көп 2018-жылга салыштырмалуу, бул 11793,5 млн сомго өсүштү көрсөтөт (4-сүрөт).

Ошентип, ишкердик активдүүлүктүн көрсөткүчү терс тенденцияга ээ, индикаторлордун мындай абалы КР Курулуш компанияларындагы активдерди башкаруу системасындагы алсыздыктар жөнүндө тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет, бул кырдаалдын начарлашына жана алардын финансылык туруктуулугунун параметрлерине таасирин тийгизет.

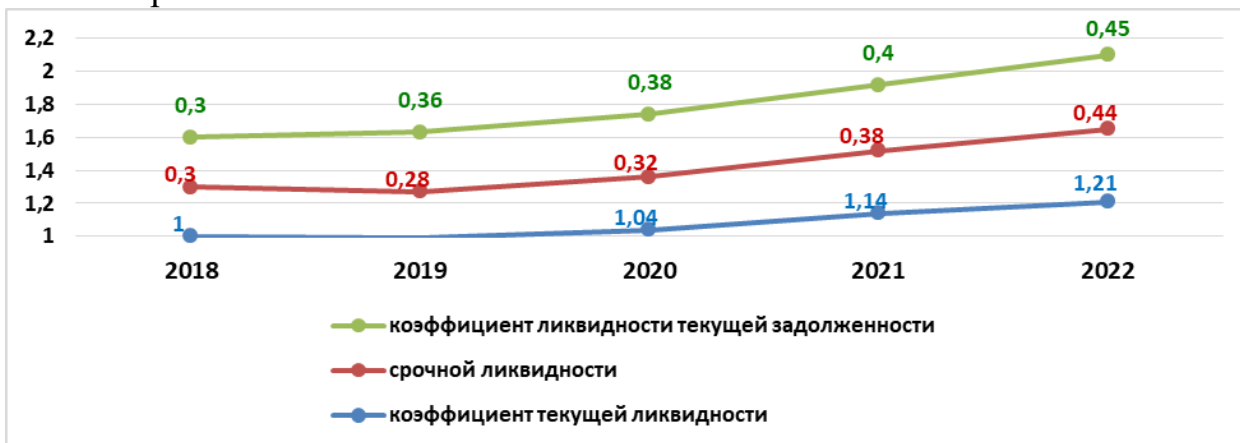

Сүрөт 4. КР курулуш уюмдарынын ишкердик активдүүлүгүнүн индикаторлорунун динамикасы, 2018-2022-жж.

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Бул көрсөткүч компаниянын каржылык милдеттенмелерин өз убагында жана толугу менен аткаруу мүмкүнчүлүгүн, ошондой эле өнүгүүгө инвестициялоо жана белгиленген максаттарга жетүү үчүн үзгүлтүксүз иш-аракеттерди жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн билдирет.

Курулушта компаниянын өзүнүн финансылык абалына системалуу түрдө мониторинг жүргүзүү жана баа берүү өтө зарыл. Бул аларга мүмкүн болгон тобокелдиктерди кароого, чыгымдар саясатын жакшыртууга, ликвиддүүлүктү сактоого жана кызыкдар тараптар менен инвесторлордун ишенимин камсыз кылууга мүмкүндүк берет. Финансылык абалды өз убагында жана терең талдоо курулуш уюмдарына атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн сактоого жана өзгөрүп жаткан экономикалык шарттарда Активдүү кыймылга мүмкүнчүлүк берет. Бул үчүн курулуш уюмдарына төлөө жөндөмдүүлүгүн сактоого жана өз милдеттенмелерин убагында жана зарыл болгон учурда татаал кырдаалдардын пайда болушу боюнча аткарууга, аларда болгон резервдердин эсебинен маселелерди чечүүгө мүмкүндүк берген ликвиддүүлүк коэффициенттеринин бардык түрлөрүн эсептөө жана баалоо зарыл.

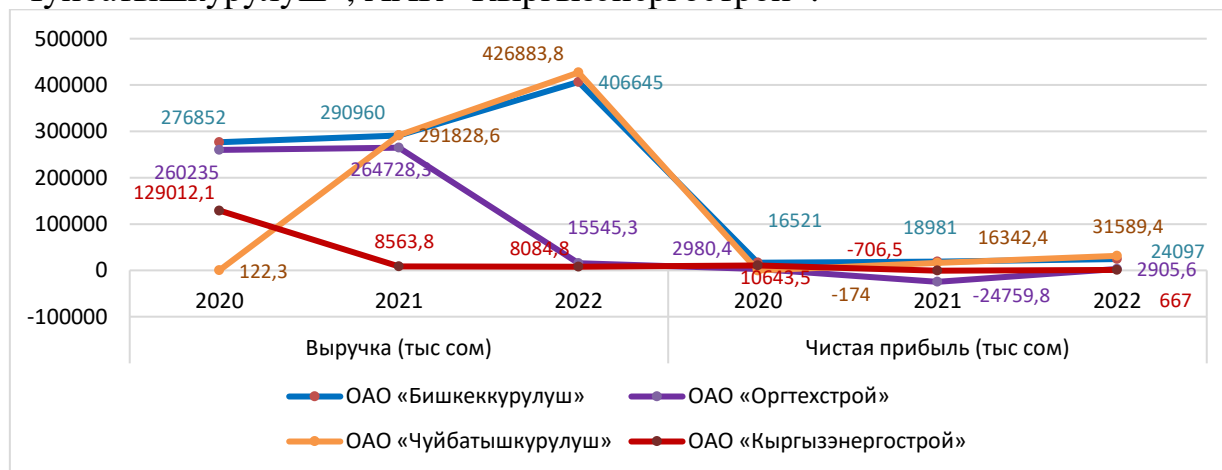
Сүрөт 5. Курулуш уюмдарынын Жак өтүмдүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

Талдоо көрсөткөндөй, мөөнөттүү ликвиддүүлүк коэффициенти кыска мөөнөттүү милдеттенмелерди жабуу максатында ликвиддүү активдердин жетишсиздигин көрсөтөт. Бул Жобо курулуш компанияларын карыздарды жабуу үчүн запастарды колдонууга мажбур кылат. Айтор, акыркы жылдары курулуш уюмдарында учурдагы катыш 1ден бир аз көбүрөөк (5-сүрөт).

Биздин пикирибиз боюнча, финансылык потенциалдын деңгээлин жогорулатуу үчүн аны сунуш кылынган мааниге – 1,5-2,0 чейин жеткирүү зарыл, бул компаниялардын өз милдеттенмелерин ликвиддүү күндөлүк активдердин эсебинен жабуу үчүн жетиштүү болуп саналат. Мындай абалга курулуш уюмунун өздүк капиталы менен кырдаалды өзгөртүү аркылуу жетишүүгө болот.

Диссертациялык иште каралып жаткан проблематика боюнча иштин абалын предметтик изилдөө үчүн бир катар курулуш компаниялары изилденген: ААК «Бишкеккурулуш», ААК «Оргтехстрой», ААК «Чуйбатышкурулуш», ААК «Кыргызэнергострой».

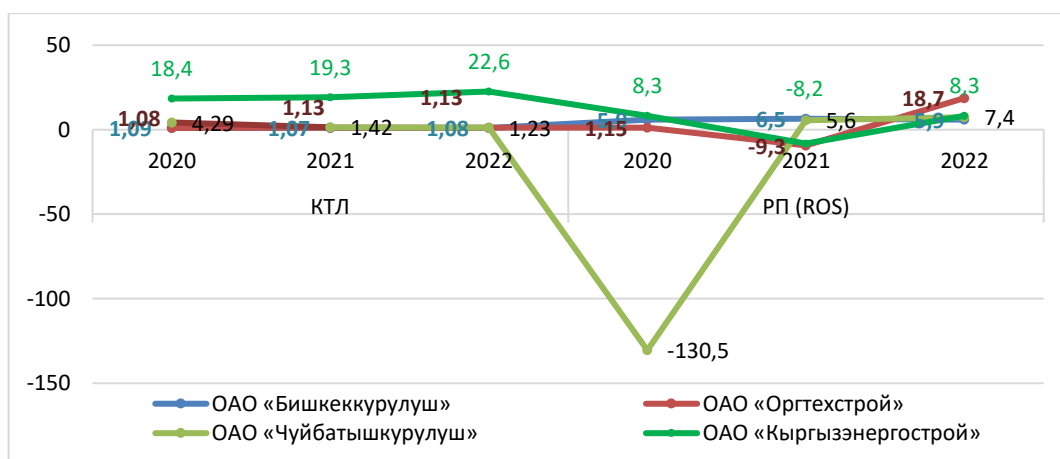

Сүрөт 6. КР курулуш компанияларынын киреше жана таза киреше динамикасы

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.kse.kg>]

Төмөнкү курулуш компаниясынын негизги каржылык көрсөткүчтөрүн талдоо төмөнкүлөрдү көрсөттү: 2022-жылы гана таза киреше тапкан, ал эми 2020 жана 2021-жылдардагы пандемия менен терс натыйжалар алынган (6-сүрөт).

Изилденген төмөнкү курулуш компаниясынын негизги финансылык көрсөткүчтөрүн талдоо, төмөнкүлөрдү көрсөттү: 2020 жана 2021-жылдары жогоруда изилденген компаниялардын төлөө жөндөмдүүлүгү чектен төмөн (7-сүрөт). Курулуштагы корпоративдик башкаруунун деңгээлин экономикалык жактан баалоо үчүн биз Менчиктештирүү процессин изилдеп чыктык, анын натыйжасында төмөнкү тенденциялар аныкталды. 1993 -жылдан 2022-жылга чейинки мезгилде бардыгы болуп Кыргыз Республикасына 7359 объект менчиктештирилген, алардын ичинен курулуш чөйрөсүндө-421 объект, алардын ичинде акционердик коомдор дагы кирет.

Сүрөт 7. КР курулуш компанияларынын учурдагы ликвиддүүлүк коэффициентинин динамикасы (ЛКД) жана сатуулардын рентабелдүүлүгү (СП).

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.kse.kg>]

2022 жылы акционердик коомдордун саны 85, анын ичинде 54 компания ачык акционердик коомдор (ААК) болуп саналат, бул 63% ды түзөт, ал эми калган 31 компания - жабык акционердик коомдор (ЖАК), 37% ды түзөт.

5-Таблица-КР аймактары боюнча курулуш чөйрөсүндө иштеп жаткан ААКдордун динамикасы, 2018-2022-жж. (бирдик).

	2018	2019	2020	2021	2022	2022ж. карата 2018 ж
Кыргыз Республикасы	66	66	62	55	54	-12
анын ичинде облустар:						
Баткен	6	6	6	5	4	-2
Жалал-Абад	12	11	10	10	10	-2
Ысык-Көл	6	5	5	3	3	-3
Нарын	5	5	4	4	4	-1
Ош	3	3	2	2	2	-1
Талас	-	1	1	1	1	1
Чүй	11	12	12	9	9	-2
шаарлар:						
Бишкек	9	9	9	10	10	1
Ош	14	14	13	11	11	-3

Булак :автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.stat.kg>]

5-таблицанын маалыматтарынан көрүнүп тургандай, 2022-жылы курулуш тармагына тартылган иштеп жаткан ААКдордун саны 12-жылга салыштырмалуу 2018 компанияга кыскарган. Бишкек шаарында жана Талас облусунда 1 компанияга бир аз өсүш байкалууда. Ошондой эле ири ААКдордун негизинен Бишкек шаарында жана Чүй облусунун аймагында жайгашкандыгын белгилей кетүү керек.

Курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн абалын баалоо үчүн иште төмөнкүдөй курулуш компаниялары каралды: КӨФ ААК «Бишкеккурулуш», ААК «Оргтехстрой», ААК «Чуйбатышкурулуш»,

ААК «Кыргызэнергострой», ААК «Кыргыз-Ата Куруучу», ААК «Кадамжай шахта куруу башкармалыгы».

КӨФ ААК «Бишкеккурулуш» акционерлердин жылдык жалпы чогулушунун жыйынтыгы боюнча баалуу кагаздар боюнча дивиденддерди жыл сайын төлөп турат.

6-Таблица – КӨФ ААК «Бишкеккурулуш», баалуу кагаздар боюнча төлөнгөн кирешелер (дивиденддер), 2022-жыл үчүн.

Дивиденддерди төлөө мезгили	2022 жыл
Дивиденддерди алууга акционерлердин саны	1226
Чегерилген дивиденддердин жалпы суммасы	4586,47 миң сом
Дивиденд алган акционерлердин саны	163
Төлөнгөн дивиденддердин жалпы суммасы	3768,13 миң сом
Дивиденд төлөнбөгөн акционерлердин саны	1063
Общая сумма не выплаченных дивидендов	818,34 миң сом
Дивиденддер төлөнбөгөн баалуу кагаздардын саны	81834
Төлөбөй коюунун себеби	Акционерлер келбегендигине байланыштуу дивиденддер берилген эмес.

Булак : автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.kse.kg/>]

Алсак, 6-таблицадан 2022-жылы кошуп эсептелген дивиденддердин жалпы суммасы 4586,47 миң сомду түздү, ал эми төлөнүп берилген дивиденддер 3768,13 миң сом, 1063 акционерге төлөнүп берилбеген дивиденддер, келбегендигинин себеби боюнча 818,34 миң сом суммасына.

Дивиденддердин өлчөмү жыл сайын өсүп жатат, бул компаниянын туруктуу каржылык абалын көрсөтүп турат.

7-Таблица-2018-2022-жылдар үчүн КӨФ ААК «Бишкеккурулуш» баалуу кагаздар боюнча дивиденддерди төлөп берүүсүнүн өлчөмдөрү.

Акциянын түрлөрү	2018	2019	2020	2021	2022
Жөнөкөй	7 сом	8 сом	9 сом	10 сом	13 сом
Артыкчылыктуу	7 сом	8 сом	9 сом	10 сом	13 сом

Булак : автор тарабынан түзүлгөн [<https://www.kse.kg/>]

Кыргызстандагы 30 курулуш компаниясында корпоративдик башкаруунун абалын жана өнүгүү келечегин баалоо үчүн автордук эксперттик сурамжылоо жүргүзүлгөн. Сурамжылоонун максаты курулуш компанияларында корпоративдик башкаруунун мазмунун жана сапатын аныктоо. Сурамжылоонун максатына жетүүгө компаниялардын жетекчилери жана жооптуу кызматкерлери, ошондой эле КӨФ ААК «Бишкеккурулуш», УК ААК «Азат», ААК «Оргтехстрой», ААК «Кыргызэнергострой», ААК «Чүйбатышкурулуш», ЖЧК «Дастан Строй», ЖЧК «РТР-Стиль», ЖЧК «ТАЖ-Чебер» сыяктуу акционерлер катышышты. Натыйжада, бул компаниялардын узак мөөнөттүү иш-аракеттери жана алардын рыноктогу позицияларынын туруктуулугу аныкталды, бул рецензия үчүн маанилүү, бирок ачыктык, маалыматтык коопсуздук жана ачыктык сыяктуу

корпоративдик башкаруунун принциптеринин толук эмес сакталышы байкалат.

Ошентип, аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалынын аныкталган тенденциялары жана баалоолору дүйнөлүк заманбап чакырыктарды жана стандарттарды эске алуу менен курулушта корпоративдик башкарууну андан ары өнүктүрүү зарыл деген гипотезаны ырастоого мүмкүндүк берет.

«Кыргыз Республикасынын региондук курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн негизги багыттары» деген үчүнчү главада региондук курулушту болжолдоо моделинин негизинде корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн концептуалдык негиздери жана региондук курулушта натыйжалуу корпоративдик башкаруу системасын түзүү каралган.

Мурунку бөлүмдөрдө жүргүзүлгөн изилдөөлөр көрсөткөндөй, курулуш боюнча КР региондору боюнча экономикалык көрсөткүчтөрдүн топтому менен РДПнын ортосунда белгилүү бир өз ара байланыш жана экономикалык көрсөткүчтөрдүн жыйындысы бар. Бул жобо терең илимий жана теориялык негиздемени талап кылды. Ушул максатта, белгиленген изилдөө гипотезасын тастыктоо үчүн эконометрикалык изилдөө жүргүзүлдү.

Региондук курулуштун региондун экономикалык өнүгүүсүнө тийгизген таасири жөнүндө биз көтөргөн илимий гипотезаны тастыктоо максатында эксперименталдык изилдөөнүн эмпирикалык планында биз даярдаган маалыматтардын негизинде эконометрикалык изилдөө жүргүзүлдү 6-таблица

8-Таблица-2013-2022-жылдарга КР экономикалык көрсөткүчтөрү.

Жыл дар	КР региондору боюнча курулуш боюнча региондук дүн продукт (РДП)	КР аймактары боюнча турак үйлөрдү ишке киргизүү	КР региондору боюнча чет өлкөлүк инвестициялардын түшүү түзүмү	КР аймактары боюнча бүткөрүл бөгөн курулуш	КР аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан аткарылган капиталдык жана утурумду к ремонт	КР аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан аткарылган подряддык иштердин көлөмү	КР региондору боюнча жалпы билим берүүчү мектептерди ишке киргизүү	КР аймактары боюнча курулуштагы кызматкерлердин саны
	млн. сом	миң кв. м.	млн. АКШ доллар	млн. сом	млн. сом	млн сом	окутуу орундары	Адам
	у	х1	х2	х3	х4	х5	х6	х7

Булак :автор тарабынан эсептелген [<https://www.stat.kg>]

Белгилей кетүүчү нерсе, анда ар кандай социалдык-экономикалык көрсөткүчтөрдү камтыган, КР региондору боюнча курулушта РДПГА ички таасир этүүчү факторлордун курамы келтирилген.

Биздин учурда аймактык курулуштун экономикалык өлчөмү курулуштагы РДП болуп саналат, млн сом.

Биз жүргүзгөн изилдөөлөр натыйжаны түшүндүрүүчү негизги көрсөткүчтөрдү аныктоого жана 2026-2030-жылдарга болжолдуу эсептик көрсөткүчтөрдү, 3.2-таблицанын маалыматтарын алууга мүмкүндүк берди.

2023-2030-жылдарга болжолдуу көрсөткүчтөр изилденген мезгил ичинде эконометрикалык моделге киргизилген бардык көз карандысыз өзгөрмөлөрдүн өсүү тенденциясын көрсөтөт.

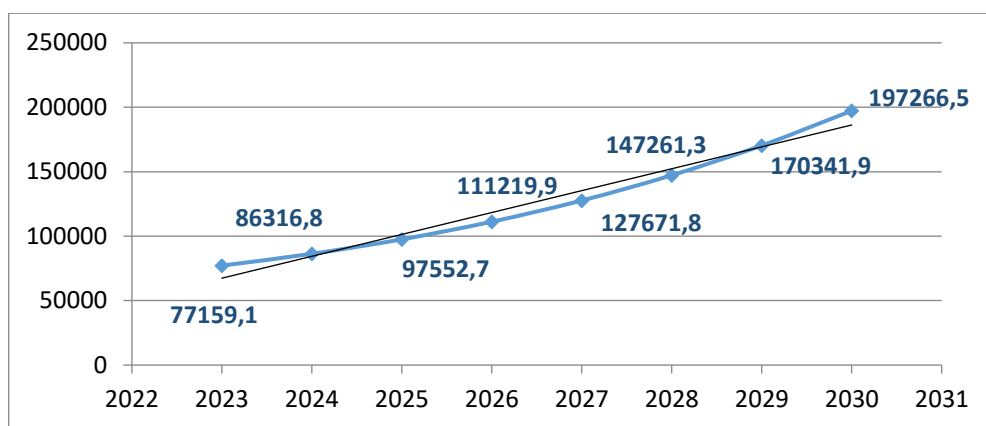
Ошондой эле КР региондору боюнча курулуш боюнча РДП 2030-жылы 13416,73 млн.сомго же 2023-жылга салыштырмалуу 18,3 % га өсүүдө.

9-Таблица-2023-2030-жылдарга КР экономикалык көрсөткүчтөрүнүн болжолу.

Жылдар	КР региондору боюнча курулуш боюнча региондук дүң продукт (РДП)	КР аймактары боюнча турак үйлөрдү ишке киргизүү	КР региондору боюнча чет өлкөлүк инвестициялардын түшүү түзүмү	КР аймактары боюнча бүткөрүлбөгөн курулуш	КР аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан аткарылган капиталдык жана утурумдук ремонт	Подряддык иштердин көлөмү, Аткарылган КР аймактары боюнча курулуш уюмдары тарабынан	КР аймактары боюнча курулуштагы кызматкерлердин саны
	млн сом	миң кв. м	млн. АКШ доллар	млн сом	млн сом	млн сом	Адамдар
Экономикалык-математикалык модель	y	x1	x2	x3	x4	x5	x7
	$y = -10955.2381 - 3.3X1 + 1.7542X2 + 0.06879X3 + 0.1974X4 + 0.0681X5 + 0.2052X6.$	$y = 4.3017x3 - 78.931x2 + 449.94x + 511.77$	$y = 317.38x + 4612$	$y = 13362x + 93043$	$y = 3868.5x + 8758.1$	$y = 6901.2x + 35372$	$y = 11043x + 79647$
Аныктоо коэффициенти	0,97	$R^2 = 0.69$	$R^2 = 0.63$	$R^2 = 0.84$	$R^2 = 0.93$	$R^2 = 0.81$	$R^2 = 0.94$
2023	73349,06	1636,022	8103,18	240025	51311,6	111285,2	201120
2024	77195,03	1978,324	8420,56	253387	55180,1	118186,4	212163
2025	80539,85	2472,486	8737,94	266749	59048,6	125087,6	223206
2026	83298,36	3144,319	9055,32	280111	62917,1	131988,8	234249
2027	85385,38	4019,633	9372,7	293473	66785,6	138890,0	245292
2028	86715,74	5124,237	9690,08	306835	70654,1	145791,2	256335
2029	87204,27	6483,943	10007,46	320197	74522,6	152692,4	267378
2030	86765,79	8124,56	10324,84	333559	78391,1	159593,6	278421

Булак: автор тарабынан түзүлгөн

КР региондору боюнча курулуш боюнча ВРПнын өндүрүштүн жогоруда аталган көрсөткүчтөрүнө көз карандылыгынын бул корреляциялык-регрессиялык анализи биз тандаган экономикалык факторлордун изилденүүчү натыйжага таасири жөнүндө биз койгон илимий божомолду бекемдейт (8-Сүрөт).

Сүрөт 8. 2030-жылга чейин КР региондору боюнча курулуш боюнча РДПнын болжолунун динамикасы

Булак: автордук өнүгүү

Изилдөөгө КР облустары жана шаарлары боюнча курулуш боюнча 3 рдпнын 2030-жылга чейинки мезгилге болжолдорунун сценарийи алынып, өсүү тенденциясын көрсөтүүдө. 2030-жылы РДПнын көлөмү 197266,5 млн.сомду, ал эми 2023-жылы 77159,1 млн. сомду түзөт. б.а. болжолдонгон мезгилде курулуш боюнча РДПнын көлөмү 2,6 эсеге өсөт. Пессимисттик вариант боюнча курулуш боюнча РДПнын көлөмү 2030-жылга карата 170341,9 млн сомду түзөт., ал эми 2023 – жылы-86316,8 млн сом, б.а. 2 эсеге өсөт. Ошентип, оптимисттик жана пессимисттик божомолдун айырмасы абдан олуттуу.

Региондук аспектте, ошондой эле регионду өнүктүрүү менен курулуш боюнча ВРПнын ортосунда тыгыз байланыш бар. Илимий-теориялык негиздеме курулуш боюнча ВРП эконометрикалык моделдөөнү жана болжолдоону талап кылат.

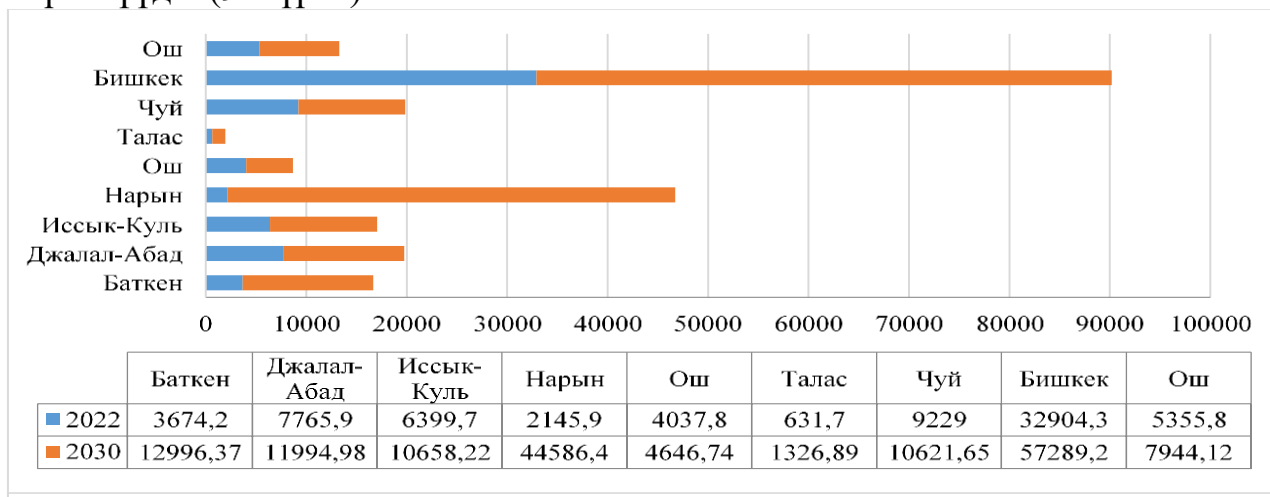
10-Таблица-КР региондору боюнча курулуш боюнча РДП (млн сом) 2022-жылга жана 2030-жылга божомол.

Облус/Шаар	Тренд теңдемеси	Курулуш боюнча РДП (млн сом)	
		2022	2030
Баткен	$y = 70,497x^2 - 682,62x + 2442,3$	3674,2	12996,37
Джалал-Абад	$y = 476,86x + 3411,5$	7765,9	11994,98
Иссык-Куль	$y = 468,48x + 2223,4$	6399,7	10658,22
Нарын	$y = 27,14x^3 - 477,65x^2 + 2317,4x - 619,52$	2145,9	44586,4
Ош	$y = 210,67x + 854,68$	4037,8	4646,74
Талас	$y = 55,02x + 336,62$	631,7	1326,89
Чуй	$y = 5393x^{0,23}$	9229	10621,65
Бишкек	$y = 2965,2x + 3915,6$	32904,3	57289,2
Ош	$y = 451,05x - 174,78$	5355,8	7944,12

Булак :автор тарабынан эсептелген [<https://www.stat.kg>]

КР облустары жана Бишкек, Ош шаарлары боюнча региондор боюнча курулуш боюнча РДПны божомолдоонун жана талдоонун трендик модели ар түрдүү динамикаларды көрсөтүүдө. 2022-жыл үчүн талдоо Бишкек ш. РДПнын түзүмүндөгү олуттуу үлүштү 32904,3 млн. сомду түзөт, эң төмөнкү көрсөткүч Нарын облусу боюнча-2145,9 млн. сомду түзөт. 2030-жылы

Бишкек шаарындагы курулуш боюнча РДПнын болжолдуу мааниси өсүүнү көрсөтүүдө. (9-Сүрөт).

Сүрөт 9. Курулуш боюнча РДПнын салыштырма гистограммасы, (млн сом) 2022 жана 2030-жылдар үчүн.

Булак :автордук маалымат боюнча [<https://www.stat.kg>]

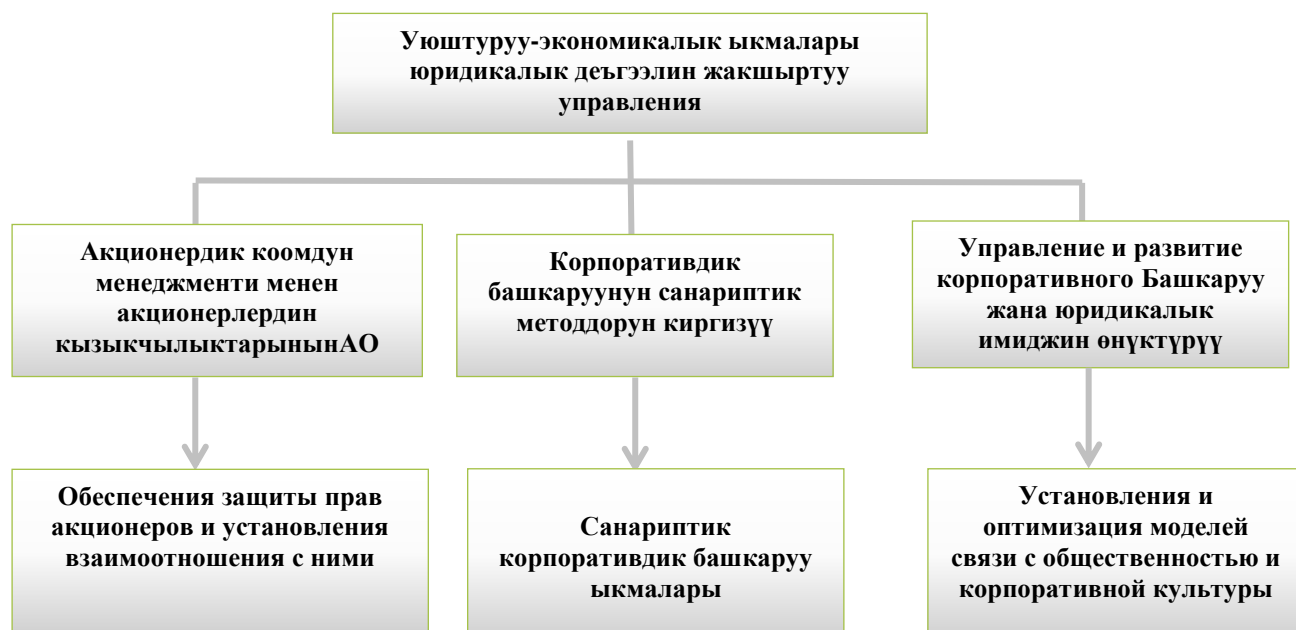
Болжолдонуп жаткан мезгилде КР аймагы боюнча курулуш боюнча РДП бардык облустар, Бишкек жана Ош шаарлары боюнча өсүштү көрсөтүүдө.

Ошентип, Кыргызстанда экономикалык өсүштү камсыз кылуучу тармактар негизинен курулушка багытталгандыгын эске алуу менен алардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу максатында курулуш тармагын өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү зарылдыгы бышып жетилди. Курулуш тармагынын мааниси өлкөнүн гана эмес, региондордун дагы социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн туруктуулугунун негизги факторлорунун бири жана социалдык жана экономикалык маселелерди чечүү үчүн негизги инструменттердин бири болуп кала берүүдө. Бирок белгилей кетүүчү нерсе, жалпысынан өлкөнүн аймактарында курулуш чөйрөсүнүн шарттарын жакшыртуу жагымдуу перспективага ээ.

Корпоративдик башкарууну өнүктүрүү инвестициялык-курулуш чөйрөсүнө инвестициялардын көлөмүнүн өсүшү үчүн маанилүү болгон олуттуу аспект болуп саналат. Ошентип, корпоративдик башкаруунун адекваттуу абалы региондук курулуш рыногундагы инвестициялык активдүүлүк үчүн маанилүү эталон болуп саналат. Ошол эле учурда региондук курулушта корпоративдик башкаруунун деңгээлин өркүндөтүүнүн уюштуруучулук-экономикалык ыкмалары маанилүү роль ойнойт (10-Сүрөт).

Жүргүзүлгөн изилдөөлөр курулуш компанияларынын ишинин натыйжалуулугунун өсүшүн камсыз кылууга тийиш болгон курулушта корпоративдик башкаруу системасын жакшыртуу зарылдыгын аныктайт. Жүргүзүлгөн изилдөөлөргө ылайык, инвесторго төмөнкү укуктар керек, алар төмөнкүлөрдү камтыйт: акцияга менчик укугун ишенимдүү каттоо; акциянын ээсин өзгөртүү жөнүндө чечим; компания жөнүндө маанилүү маалыматка системалуу жетүү; акционерлердин жылдык чогулуштарына активдүү катышуу; ДК мүчөлөрүн шайлоо жана кайра шайлоо; компаниянын

кирешесинин бир бөлүгүн алуу.

Сүрөт 10. - Корпоративдик башкарууну өркүндөтүүнүн уюштуруу-экономикалык методдору

Булак: автор тарабынан түзүлгөн

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, корпоративдик башкаруу системасынын натыйжалуулугу индикаторлордун жыйындысы аркылуу чагылдырылат, мисалы, субъекттердин ортосундагы ишеним даражасы, анын катышуучуларынын өз ара аракеттенүүсүнүн сапаты жана биргелешкен долбоорлорду ишке ашырууда анын натыйжалуулугу жана корпоративдик маданияттын болушу.

Ошону менен бирге корпоративдик башкаруу системасынын натыйжалуу иштеши региондогу курулушту өнүктүрүүгө оң таасирин тийгизип жаткандыгын белгилей кетүү керек, бул курулуш уюмдарын корпоративдик системага киргизүүнүн зарылдыгын жана маанилүүлүгүн көрсөтүп турат.

ЖЫЙЫНТЫК

Диссертациялык иште коюлган максатка ылайык курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн аймактык аспектилерин изилденген.

1. Анын негизинде «корпоративдик башкаруу» жана «курулуштагы корпоративдик башкаруу» деген түшүнүктөр такталып, курулуштагы корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн теориялык жана уюштуруучулук-укуктук негиздери системалаштырылган жана жалпыланган.

2. Курулушта корпоративдик башкаруунун дүйнөлүк практикасын изилдөө корпоративдик башкаруунун негизги моделдеринин стандарттарын, принциптерин классификациялоого жана өзгөчөлүү өзгөчөлүктөрүн аныктоого мүмкүндүк берди.

3. Кыргыз Республикасында региондук курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалын диагностикалоонун натыйжасында, Кыргыз Республикасынын 7 регионунун жана шаарынын социалдык-экономикалык өнүгүү көрсөткүчтөрүнүн оң тенденцияларын мүнөздөгөн маалыматтар алынды жана региондук курулушту өнүктүрүүгө таасир этүүчү факторлор аныкталды жана анын финансылык жана инвестициялык потенциалына баа берилди.

4. Аймактык курулуштагы корпоративдик башкарууга экономикалык баа берүү жүргүзүлдү, КР аймактары боюнча корпоративдик башкаруу субъекттеринин структуралык-динамикалык анализи түзүлдү.

5. Тандалган көрсөткүчтөрдүн негизинде финансылык туруктуулук, ликвиддүүлүк коэффициенттери, сатуунун кирешелүүлүгү жана башка көрсөткүчтөр сыяктуу көрсөткүчтөр боюнча башкаруунун корпоративдик формасы бар курулуш компаниялары боюнча корпоративдик башкарууга экономикалык баа берилди. Коюлган милдеттерди чечүү жана региондук курулушта корпоративдик башкаруунун абалын изилдөө процессинде курулуш тармагындагы региондук субъекттердин туруктуулугуна терс таасирин тийгизүүчү бир катар факторлор аныкталган, алардын ичинде: курулуш уюмдарынын инвестициялык ресурстарынын өздүк булактарынын өлчөмдөрүнүн азайышы; региондун экономикасында жалпысынан инвестициялык активдүүлүктүн начарлашы; башкалардын курулуш тармагына багытталган негизги капиталга инвестициялардын өсүү темптеринин төмөндөшү.

6. Бул факторлор, ошондой эле башкалар аймактык субъекттерди куруу чөйрөсүндө корпоративдик башкарууну өнүктүрүүгө олуттуу таасирин тийгизет жана тармактын туруктуу өнүгүшүн камсыз кылуу үчүн андан ары изилдөөнү жана натыйжалуу башкаруу стратегияларын иштеп чыгууну талап кылат.

7. Изилдөөнүн жүрүшүндө корреляциялык-регрессиялык моделге негизделген региондук курулушта корпоративдик башкаруу системасынын (КБС) натыйжалуулугун баалоого методикалык мамиле иштелип чыккан жана апробацияланган.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

Аймактык курулушту корпоративдик башкарууну андан ары өнүктүрүү үчүн төмөнкүлөр керек:

1. Региондордо курулуш компанияларында ачыктык, жоопкерчилик, отчеттуулук жана адилеттүүлүк сыяктуу корпоративдик башкаруу принциптеринин андан ары өнүгүшүн камсыз кылуу жана Директорлор кеңеши, башкарма, Текшерүү комиссиясы түзүлүшү керек. Бул түзүмдөр курулуш компанияларынын корпоративдик башкаруу жана финансылык коопсуздук кодексинин принциптерине ылайык натыйжалуу иштеши үчүн зарыл.

2. Региондорду өнүктүрүү үчүн, биздин пикирибиз боюнча, корпоративдик башкаруу принциптерин өнүктүрүүгө багытталган окутуу иш-чараларын өткөрүү керек. Бул өзүнө башкаруу кадрларын натыйжалуу башкаруунун негиздерине окутууну, алдыңкы методикаларды жана стандарттарды киргизүүнү камтыйт, бул региондордо корпоративдик башкаруунун туруктуу өнүгүүсүнө жетишүүгө мүмкүндүк берет.

3. Региондук курулушту андан ары өнүктүрүү, жумуш орундарынын өсүшүн камсыз кылуу, бизнес-активдүүлүктү өнүктүрүү максатында дем берүүчү инструменттердин жардамы менен чет өлкөлүк инвестицияларды тартуу үчүн жагымдуу инвестициялык климатты камсыз кылуу зарыл.

4. Аймактык курулушка келечекте корпоративдик башкаруу стратегиясын актуалдаштыруунун негизинде өзүнүн миссиясын ишке ашыруунун сапатын жогорулатуу зарыл.

5. Калктын, өзгөчө региондордо өсүшү менен инфраструктураны өнүктүрүүгө жана курулуштун натыйжалуулугуна муктаждык өсүүдө, буга байланыштуу пландаштыруу, каржылоо, башкаруунун санариптик технологияларын модернизациялоо зарыл.

6. Корпоративдик башкаруу стратегияларын иштеп чыгууда курулуш ишинин айлана-чөйрөгө тийгизген таасири, ошондой эле ресурстарды жана энергияны керектөө эске алынышы керек. Айлана-чөйрөгө терс таасирин азайтууга багытталган туруктуу өнүгүү жана экологиялык жоопкерчилик принциптер болушу керек.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА ЖАРЫЯЛАНГАН ЭМГЕКТЕРДИН ТИЗМЕСИ

1. **Токталиева А.К.** Кыргызстандын курулуш индустриясындагы корпоративдик башкарууну уюштуруунун негиздери [Текст] / Токталиева А.К. // КРСУ. Өткөөл мезгилде экономика жана башкаруу проблемалары. ЖОЖдор аралык илимий-практикалык конференциянын материалдары. Бишкек, 2002. -300-305-бб. ISBN 9967-405-93-7

2. **Токталиева А.К.** КР корпоративдик башкаруунун мыйзамдык жана укуктук базасын өнүктүрүү маселелери [Текст] / Токталиева А.К. // Республикалык илимий-практикалык конференциянын материалдары. Кыргыз Республикасынын корун ишке ашыруу проблемалары. Бишкек, 2002. -Б.264-266. ISBN 9967-408-59-6

3. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруунун моделинин калыптанышы [Текст] / Токталиева А.К., Төралиев, К. О., Сасыкулов, Б. Б. // Республикалык илимий-практикалык конференция. «Мамлекеттүүлүктүн экономикасы». Докладдар жыйнагы. Ж. Баласагын атындагы КУУ. Бишкек, 2003. -Б.101-103. ISBN 9967-08-069-8

4. **Токталиева А.К.** Кыргызстанда корпоративдик башкаруу системасын киргизүү жана өнүктүрүү [Текст] / Токталиева А.К. // Известия И.Раззаков атн. КМТУ – Бишкек, - 2008. -320-324-бб. ISSN 9967-45-57.

5. **Токталиева А.К.** Корпоративдик башкарууну маалыматтык жактан камсыз кылуу [Текст] / Токталиева А.К. // Вестник КЭУ №1(11).

Бишкек, 2009. -152-154-бб. ISSN 1694-5778

6. **Токталиева А.К.** Кумулятивдик добуш берүү – корпоративдик башкаруунун негизи [Текст] / Токталиева А.К. // Вестник КЭУ №3(22). Бишкек, 2012. -162-165-бб. ISSN 1694-5778

7. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруу системасын түзүү [Текст] / Токталиева А.К. // Вестник Университет «Туран» №4 (48). - Алматы, 2010. - Б.101-105. ISSN 1562-2959 <https://elibrary.ru/item.asp?id=27515243>

8. **Токталиева А.К.** КР корпоративдик башкарууну өркүндөтүүнүн жолдору [Текст] / Токталиева А.К. // Вестник Университет «Туран» – Алматы, 2011 - стар 1 (49). -Б.94-98. ISSN 1562-2959. <https://elibrary.ru/item.asp?id=27515275>

9. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасында корпоративдик башкаруу жаатындагы ченемдик-укуктук базанын өзгөчөлүктөрү [Текст] / Токталиева А.К. // Вестник Университет «Туран» – Алматы, 2014 - №2 (62). ISSN 1562-2959. <https://elibrary.ru/item.asp?id=27424012>

10. **Токталиева А.К.** Ишканалардын дебитордук карыздарын башкаруунун заманбап ыкмалары. [Текст] / Курманбеков, О., Токталиева А. К. // КРСУ Жарчысы – Бишкек. 2019.- 19 көлөмү 11. 52-55-бб. ISSN: 1694-500X. <https://elibrary.ru/item.asp?id=41747296>

11. **Токталиева А.К.** Дүйнөлүк тажрыйбада корпоративдик башкаруунун моделдерин талдоо [Текст] / Токталиева А. К., Курманбеков О // Вестник КГУСТА им Н. Исанов - Бишкек. 2020. - №1(67). -181-187-бб. ISSN: 1694-5298. <https://elibrary.ru/item.asp?id=44336317>

12. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасынын курулуш комплексинин финансылык потенциалын талдоо жана баалоо [Текст] / Шербекова А. А., Токталиева А.К. // Известия КГТУ им. Раззаков – Бишкек, 2023. - №3 (67). -1587-1595 бб. ISSN 1694-8335 (print) ISSN 1694-8343 (online). <https://elibrary.ru/item.asp?id=54991270>

13. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасынын аймактык курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүү зарылдыгы [Текст] / Шербекова А. А., Токталиева А.К. // Известия КГТУ им. Раззаков – Бишкек, 2023. - №4 (68). ISSN 1694-8335 (print) ISSN 1694-8343 (online). <https://elibrary.ru/item.asp?id=58483450>

14. **Токталиева А.К.** Кыргыз Республикасында региондук курулуштун тенденциясын талдоо жана баалоо [Текст] / Шербекова А. А., Токталиева А. К. // Борбордук Азия өлкөлөрүнүн бухгалтерлеринин жана аудиторлорунун Ысык-Көл форумунун кабарлары – Бишкек, 2023. - №4 (35). ISSN: 1694-7347. <https://elibrary.ru/item.asp?id=65473923>.

ЖЫЙЫНТЫК

Токталиева Асель Карыбековнанын «Кыргыз Республикасынын курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн региондук аспекти» темасындагы 08.00.06 – улуттук жана аймактык экономика адистиктери боюнча экономика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча диссертациясынын

Ачкыч сөздөр: Курулуш, регионалдык курулуш, регионалдык аспекттер, регионалдык дүң продукт, инвестиция, корпоративдик башкаруу, натыйжалуулук башкаруу, корреляциялык-регрессиялык анализ, болжолдоо.

Диссертациялык изилдөөнүн объектиси-бул курулуш чөйрөсүнүн экономикалык субъекттеринин жыйындысы катары аймактык курулуш.

Изилдөөнүн предмети, анын ишинин өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, аймактык курулушунда Юридикалык башкаруу системасын түзүү жана өнүктүрүү менен байланышкан уюштуруу жана экономикалык мамилелердин жыйындысы болуп саналат.

Максаты жана изилдөө максаттары. Диссертациялык иштин максаты-бул аймактык өзгөчөлүктөрдү эске алуу менен Кыргыз Республикасынын курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүү боюнча илимий теориялык жана практикалык сунуштарды иштеп чыгуу жана негиздөө.

Изилдөө методдору: абстракттуу-логикалык, салыштырма, жалпылоо, абстракциялоо, топтоо, структуралык-функционалдык, графикалык, көп факторлуу корреляциялык-регрессиялык анализ, интерпретация, болжолдоо жана башкалар.

Алынган жыйынтыктардын илимий жаңылыгы: «корпоративдик башкаруу» жана «курулушта корпоративдик башкаруу» түшүнүктөрүн тактоо менен курулушта корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн теориялык жана уюштуруучулук-укуктук негиздери системалаштырылды жана жалпыланды; чет өлкөлөрдө корпоративдик башкаруунун моделдерине салыштырмалуу талдоо жүргүзүлдү, азыркы экономиканын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен КР курулушунда алардын тажрыйбасын адаптациялоо максатында алардын артыкчылыктары аныкталды; аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалына жана натыйжалуулугуна баа берилди; аймактык курулуштагы корпоративдик башкаруунун абалына жана натыйжалуулугуна баа берилди; 2030-жылга чейинки мезгилде КР региондук курулушун өнүктүрүүнүн модели жана автордук божомолу иштелип чыкты; КР региондук курулушунда корпоративдик башкарууну өнүктүрүүнүн багыттары негизделген.

Колдонуу даражасы: изилдөөнүн жыйынтыктары КР экономика жана коммерция министрлигинде жана Госстройдо апробацияланды.

Колдонуу чөйрөсү: изилдөөнүн жыйынтыктары корпоративдик башкарууну өнүктүрүү маселелери менен алектенген министрликтердин жана ведомстволордун ишинде колдонулушу мүмкүн.

RESUME

of the dissertation by Toktaliyeva Asel Karibekovna on the topic: «Regional Aspects of Corporate Governance Development in the Construction Industry of the Kyrgyz Republic» for the degree of Candidate of Economic Sciences in the specialties 08.00.06 - national and regional economics.

Keywords: construction, regional construction, regional aspects, gross regional product, investments, corporate governance, management efficiency, correlation-regression analysis, forecasting.

The object of the dissertation research is the regional aspects of corporate governance development in the construction industry of the Kyrgyz Republic.

The subject of the research is the set of organizational-economic relations related to the formation and development of the corporate governance system in regional construction, taking into account the peculiarities of its functioning.

The aim and objectives of the research. The aim of the dissertation work is to develop and substantiate theoretical propositions and practical recommendations on the regional aspects of corporate governance development in the construction industry of the Kyrgyz Republic.

Research methods: abstract-logical, comparative, forecasting, generalization, abstraction, multifactor correlation-regression analysis, logical, forecasting, etc.

Scientific novelty of the obtained results: The theoretical and organizational-legal foundations of corporate governance development in construction have been systematized and summarized, based on which the concepts of "corporate governance" and "corporate governance in construction" have been clarified. A comparative analysis of corporate governance models in foreign countries has been carried out, their advantages have been identified for the purpose of adapting their experience in the construction sector of the Kyrgyz Republic, taking into account the specifics of the modern economy. An assessment of the level of development of regional construction has been given, taking into account the state of its financial and investment indicators, and the patterns and factors of its development have been identified. An assessment of the state and efficiency of corporate governance in regional construction has been given. A model and author's forecast for the development of regional construction in the Kyrgyz Republic until 2030 has been developed, and directions for the development of corporate governance in regional construction in the Kyrgyz Republic have been substantiated.

Degree of utilization: the research results have been tested in the Ministry of Economy and Commerce of the Kyrgyz Republic and the State Construction Authority.

Application area: the research results can be used in the work of ministries and departments dealing with issues of corporate governance development.